

27-nji awgust sahaba gyrgynçylygy: Harre

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 24 января, 2025

27-nji awgust sahaba gyrgynçylygy: Harre 27-nji AWGUST SAHABA

GYRGYNÇYLYGY: HARRE

Hijriniň 63-nji ýylynda (Zülhijce aýynyň 27-ne), milady hasaby bilen 683-nji ýylyň 27-nji awgustynda bolup geçen we yslam taryhynyň iň gandöküşikli wakalaryndan olan «Harre wakasy» arap-emewi dinçiliginiň amala aşyrان sahaba gyrgynçylygydyr. Haçparaz inkwizisiýadan birnäçe asyr öñ bolup geçen bu gandöküşlik buthana inkwizisiýasyny ganatlandyran dinçi jenaýatlaryň iň ulusydyr.

Emewi arapçylygyna garşı çykandyklary üçin pygambar şäheri Medinede segseni sahaba olan on müñe golay adamyň ganyna

galyndy. Sylag hökmünde «Pygamber şäheri üç gije-gündiz emewi ganhorlarynyň ygytyýarlygyna berildi». Ýagny, ganhorlara islän zadyny etmäge idin berildi. Pursatdan peýdalanan azgynlar 900 aýalyň namysyna degdi. Şu zorlukdan doglan atasy näbelli çagalara «Harre zürýady» diýildi.

Käbir sahabalar öldürilmedigem bolsa, agyr gynamalara sezewar edildi. Bulardan biri Ebu Said el-Hudriniň sakgalynyň gylý ýeke-ýeke ýolnup, jebri-jepalar içinde dady-perýat etdirildi. (İbn Kuteýbe; «el-Îmâme we's-Siýase, 1/180-190).

Bularyň barsy «möminleriň halyfynyň buýruklyryna garşy çykylyp, dini pesat ýoluna gyşardýarlar, bulagaýlyk edýän günäkärleriň diniň bähbidi üçin amana getirilmegi wajypdyr!» tutarygy bilen edildi. Tutarygy kesgitlän we buýrugy çykararanam «Allanyň ýer ýüzündäki saýasy we möminleriň emiri» atlary bilen tutulmagy ýene bir «dini buýruga» öwrülen Yezitdi (ölüm 64/683). Hawa, Hezreti Hüseýiniň (r.a) başyny kesdiren Ýezit... Harre wakasynyň detallaryna seredip geçeliň. Medinäniň golaýynda harre (wulkaniki ýer) diýilýän ýerleriň biri Garret-Wakymda bolup geçen uly çaknyşyk emewi patyşasy Ýezidiň güýçleri bilen medinelileriň arasında bolup geçipdir.

Medine halky häkimiyetiň zorluk-zulumlaryna we ahlaksyzlyklaryna garşy çykyp, Ýezidiň halyflykdän, ýagny döwlet ýolbaşçysy wezipesinden el çekmegini talap etdi. Muny halyflyga garşy topalaň saýan Ýezit emewilere bagly we pygamber nesline bolan ýigrenji bilen öñe saýlanan Muslim ibn Ukbäniň (ölüm 63/683) serkerdeliginde uly goşun toplap, Medinä ýollady.

Ýezidiň goşunynyň umumy sany on müň bilen 29 müň aralykda bolandyhy aýdylýar. Sahaba gandary Müslimiň ýanynda ýer alan 500 adamlyk serkerde düzumi bolsa rumlardan saýlanyp alnypdy. Olara garşy çikan Medine halkynyň diňe imanlary, eradasy we birem şehit bolma arzuwlary bardy. Guraly, ýaragy gylyçdyr gama we taýakdy.

Gyrgynçylyk talaňçylygyň we aýal-gyzlary zorlamagyň yzyndan Ýezide boýun sunýandygyňa edilen kasamy täzelemäge geçdi. Gözi ganly serkerde Müslim şeýle buýruk berdi: «Kasam şu şekilde bolmaly: Ýezidiň guly boljakdygyma boýun sundum.» Käbirleri muňa garşy çykyp, «Allanyň kitabyna we pygamberiň sünnetine boýun sundum» diýjekdigini aýtdy. Şeýle görnüşde kasam etmek islänleriň barsy öldürildi.

Muslim kesen sahaba başlaryny we ýesir düşen sahabalary Ýezide

ýollady. Ýezit bularyň garşysyna geçip, Uhud günü ar ýerine salma aýdymalaryny aýran Ibnüs-Sibariniň Bedirde öldürilen müşrikleriň arynyň alynandygyny beýan eden şygyryny okady.

Muslim Medine ýeňişiniň yzyndan derrew Mekgä ugrady. Ibnüz Zübeýriň Käbede bukulandygyny bahana edip, Beýtullany manjynyk bilen weýran etdi, soñam oda berdi.

Ýezit iň uly sylag-serpaýy meşhur sahabalary öldüren esgerlere berdi. Taryhçy Ibn Sad (ölümü 230/844) bu esgerleriň belli bir wagtdan soñ ýene Ýezidiň buýrugy bilen öldürilendigini ýazýar. Bu hut emewi-imperial taktikasydyr: Ilki agzyny ýagjartdygym bolsun diýip sylag-serpaý edýär, geplemesinler diýibem soñ öldürip ýitirim edýär...

Şu gün bu taktikany özüne ýapjalyk eden «ýaranlaryna» ABS ullanýar.

Ýaşar NURY ÖZTÜRK.

«TIMETÜRK», 31.08.2009 ý. Taryhy makalalar